

Держава і громадянське суспільство

Національний інститут стратегічних досліджень спільно з представництвом Фонду Конрада Аденауера в Україні 19 листопада провів круглий стіл на вельми актуальну для нашої країни тему: „Відносини між державою і громадянським суспільством”.

Відкрили дискусію перший заступник директора Інституту Олександр Власюк та керівник представництва Фонду Ральф Ваксмут. Далі брали слово директор Інституту філософії ім. Г. Сковороди НАН України Мирослав Попович, перший секретар посольства ФРН в Україні Генрі Боне, завідуючий відділом Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України Фелікс Рудич, головний науковий співробітник Інституту соціології НАН України Віталій Врублевський, шеф-редактор журналу „Політична думка” Володимир Полохало, президент Українського центру економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова Анатолій Гриценко, завідуючий відділом Національного інституту стратегічних досліджень Валерій Барков, завідувач відділом Інституту держави і права ім. В. Корецького Ірина Кресіна та інші вчені.

Проблема стосунків між суспільством і владою завжди і скрізь була актуальною. У наш час, переконані політологи, характер взаємовідносин громадянського суспільства і держави стає своєрідним ключем до з'ясування перспектив людини і суспільства. Ці взаємовідносини мають забезпечувати:

для людини – утвердження її самоцінності в діапазоні від суспільної думки до правових норм, створення законодавчої основи для реалізації політичної свободи, соціальних гарантій, захисту від сваволі бюрократа;

для суспільства – однакову правову захищеність усіх його соціальних шарів, режим громадянського миру і злагоди, захист суспільства як цілісного організму від негативного впливу зовнішніх чинників, контроль суспільства над державою, прозорість діяльності її структур;

для держави – адекватне втілення прав людини в юридичні норми, створення ефективних механізмів захисту цих прав, фомування оптимальної системи державно-політичних інститутів, результати діяльності яких відповідають інтересам людини.

Це, так би мовити, загальна модель, яка вже втілена в практику країн розвиненої демократії, де вже утворилося потужне громадянське суспільство.

А що ж у нас?

Прийнято вважати, що в сучасній Україні громадянське суспільство формується досить динамічно. Однак цей процес відбувається „в особливих умовах”. Які вони, ці „особливі умови”?

По-перше, зазначається у прес-релізі, який підготували організатори круглого столу, „проблематика громадянського суспільства прямує у напрямку соціальної державності, що передбачає необхідність пошуку складних критеріїв поєднання різних процесів, які можуть бути суперечливими”.

По-друге, становлення громадянського суспільства відбувається за умов творення національної державності, що передбачає зміцнення державницьких засад в організації суспільної життєдіяльності.

По-третє, радикальна зміна пріоритетів соціального розвитку передбачає перехідний період, якому притаманні боріння різновекторних тенденцій суспільного розвитку, одна з яких ґрунтується на вкоріненних протягом тривалого історичного періоду стереотипах соціально-політичного облаштування, а інша орієнтується на зближення з євростандартами правової демократичної державності, які, проте, ще не стали домінуючими в українському суспільстві.

Процеси становлення відбуваються під впливом (тиском?) як внутрішніх, так і зовнішніх чинників.

Зовнішні. Україна має здійснювати демократичні реформи, визнаючи важливість ролі, яку відіграють у суспільстві громадські об'єднання, та стимулюючи їх розвиток. Саме ці перетворення беруть до уваги (можливо – у першу чергу, як вважають деякі аналітики) впливові міжнародні організації, які здійснюють моніторинг трансформаційних процесів у молодій українській державі.

Внутрішні ж чинники полягають у тому, що системна співпраця органів влади з громадськими об'єднаннями має сприяти стабілізації становища в країні. Адже держава не може взаємодіяти з окремими громадянами. Тільки створення широкої мережі громадських об'єднань і передача їм частини повноважень та обов'язків дозволить вирішити складні соціальні проблеми. А створення таких об'єднань, розвиток політичної системи потребує формування у громадян високої політичної і правової культури, сприйняття ними ідеології громадянського суспільства, демократичних цінностей.

Слід зазначити, що учасники дискусії висловлювали дуже різні, часто діаметрально протилежні думки і щодо визначення поняття „громадянське суспільство”, і щодо оцінки процесів, які відбуваються в нашому соціумі. І це, мабуть, цілком природно. Адже трансформація українського суспільства проходить суперечливо, часто непередбачувано, і для її осмислення та прогнозування не досить простого „накладання” вже вироблених і апробованих в інших краях моделей розвитку. Одне

слово, перед науковцями – широке поле для дослідницької роботи.

Дискусії та роздуми триватимуть. Хочеться думати, що вони будуть плідними не лише в суто академічному сенсі, а й слугуватимуть практичній розбудові громадянського суспільства в Україні.

Вийшов у світ №2 журналу „Соціальна психологія”

Друге число нового часопису вийшло у переддень науково-практичної конференції „Соціально-психологічний вимір демократичних перетворень в Україні”, яку провели Український центр політичного менеджменту та Інститут психології ім. Г. Костюка АПН України. Цей захід було присвячено 10-річчю діяльності лабораторії соціальної психології Інституту. На перших сторінках журналу вміщено коротку інформацію про доробок цього наукового підрозділу.

До речі, більша частина статей 2-го номера „Соціальної психології” належить перу учасників науково-практичної конференції. Це, зокрема, такі ґрунтовні публікації, як „Психологічні критерії визначення стилю життя” доктора психологічних наук Ю. Швалба, „Соціальне проектування і прикладна психологія” кандидата психологічних наук В. Панка, „Конфліктогенний потенціал міжетнічних відносин” кандидата психологічних наук Є. Чорного, „Особистість і глобалізація” кандидата філософських наук М. Шепелева та інші.

Рубрику „Теорія” відкриває стаття доктора філософських наук Р. Додонова „Структура когнітивної сфери соціуму”. Окремі проблеми методології психологічної науки розглядаються у статті „Категоріальний апарат досліджень перебігу життя людини” практичного психолога Київської академії муніципального управління Ю. Лановенко.

Читач не обійде увагою і такі публікації, як „Мак’явеллістичний тип лідерства” наукового співробітника Інституту соціальної і політичної психології Д. Позняка, „Родина з дитиною-інвалідом” наукового співробітника Інституту психології ім. Г. Костюка Л. Пінчукової, „Феномен суїциду” викладача психології Міжрегіонального гуманітарного інституту Київського славістичного університету О. Чудакової.

Наступний номер журналу „Соціальна психологія” вийде у січні 2004 року.